

K E S K
KONNA
ÕIGUSE
KESKUS

**Õiguslik ekspertiis geneetiliselt muundatud organismide keskkonda
viimise seaduse muutmise seaduse eelnõu osas**

Koostaja: Kärt Vaarmari

14. mai 2008

Käesolev ekspertiis on koostatud SA Keskkonnaõiguse Keskus poolt seoses Erakonna Eestimaa Rohelised geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimise seaduse (GMOVS) muutmise seaduse eelnõuga (edaspidi Eelnõu). Ekspertiisi eesmärgiks on hinnata Eelnõu vastavust normitehnika ja teiste õigusaktide, sh EL direktiivi 2001/18/EÜ nõuetele, ning vajadusel teha ettepanekud Eelnõu muutmiseks.

Leiame, et eelnõu on suures osas kooskõlas nii normitehnika kui teiste õigusaktide nõuetega, seejuures kõrvaldatakse eelnõuga kehtiva GMOVS vastuolud EL direktiiviga 2001/18/EÜ, kuna selle direktiivi ülevõtmisel on oluline, et siseriiklikud meetmed ei oleks siseturu toimimise seisukohast rangemad. Direktiivi 2001/18/EÜ kehtestamise aluseks on EÜ asutamislepingu art 95 (see nähtub direktiivi preambulast), mille lõikest 1 tulenevalt on selle artikli alusel õigus- ja haldusnormide ühtlustamiseks kehtestatud meetmete eesmärgiks siseturu rajamine ja selle toimimine. Seega ei ole direktiivi peamiseks eesmärgiks tagada mitte inimeste tervise ja keskkonnakaitse, vaid siseturu toimimise tagamine selliselt, et oleks tagatud ka inimeste tervise ja keskkonna kaitse.¹ EÜ asutamislepingu art 95 alusel kehtestatud EL meetmetest rangemate meetmete kehtestamiseks on EL liikmesriikidel piiratud võimalused (seniste rangemate normide säilitamiseks peavad olema olulised vajadused (art 95 lg 4), uute rangemate normide kehtestamiseks aga sellele liikmesriigile ainuomane probleem ja uued teaduslikud tõendid (art 95 lg 5).

Alljärgnevalt on antud hinnang kõigi Eelnõu sätete osas.

1) paragrahvi 1 lõiget 1 muudetakse ning lõiget täiendatakse punktiga 2 järgmises sõnastuses:

„(1) Käesoleva seaduse eesmärk on:

1) ära hoida geneetiliselt muundatud organismide keskkonda viimisel või turustamisel võimalikke negatiivseid tagajärgi inimese tervisele ja keskkonnale ning tagada geenitehnika turvaline kasutamine ja selle arendamine eetilisel vastuvõetaval viisil;

2) tagada geneetiliselt muundatud ja muundamata põllukultuuri geneetilise segunemise vältimine (edaspidi kooseksisteerimine).“;

Hinnang: Sättes viidatakse sisuliselt EL direktiivi 2001/18/EÜ artikli 4 lõikes 1 nimetatud ettevaatusprintsübile, samuti direktiivi artikli 26a lõikest 1 tulenevale võimalusele võtta asjakohaseid meetmeid, et „vältida GMode tahtmatut sattumist muudesse toodetesse“.

Ehkki Eelnõu kohaselt ei mainita ettevaatusprintsüüpi GMOVS-s *expressis verbis*, on Eelnõu sõnastusest ilmne, et ettevaatusprintsüüpi tuleb GMOVS rakendamisel järgida. Säte on seega direktiivi sätete ülevõtmiseks asjakohane.

Eelnõus kasutatud sõnastus „geneetiliselt muundatud ja muundamata põllukultuuri segunemise vältimine“ ei ole aga täielikult samaväärne direktiivi 2001/18/EÜ artikli 26a lõikes 1 sätestatud „GMO-de muudesse toodetesse sattumise vältimisega“, kuna direktiiv rõhutab selgelt meetmete eesmärgina just GMode muudesse toodetesse sattumise vältimist,

¹ Selliste EL direktiivide, millel on vahetu keskkonnakaitse eesmärk, kehtestamise aluseks on asutamislepingu art 175 (üheks selliseks direktiiviks on nt keskkonnavastutuse direktiiv 2004/35/EÜ)

mitte aga vastupidist protsessi.

Ettepanek: GMOVS § 1 lg 1 p 2 võiks olla sõnastatud pigem analoogselt direktiivi sõnastusega: „vältida geneetiliselt muundatud organismide ettekavatsemata esinemist teistes toodetes”.

2) paragrahv 1 lõiget 2 täiendatakse punktiga 3 järgmises sõnastuses:

„3) geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemist.“;

Hinnang: Säte on asjakohane, kuna Eelnõuga kehtestatakse geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise nõuded.

3) paragrahvi 1 lõike 3 punkti 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„2) selliste geneetilise muundamise menetluste või meetodite abil saadud organismide suhtes, mis on saadud mutageneesi abil või selliste organismide rakkude (kaasa arvatud protoplastide) liitmise teel, mis võivad vahetada geneetilist materjali ka traditsiooniliste aretusmeetodite abil.“;

Hinnang: Sättega likvideeritakse vastuolu direktiiviga 2001/18/EÜ, millele on mh viidatud Saksa juriidiliste ekspertide Dr. Alexander Schäferi ja Dr. Lorenz Frankeni 2006.a. analüüsis GMOVS direktiivile 2001/18/EÜ vastavuse kohta (edaspidi viidatud kui Saksa ekspertide analüüs).

4) paragrahvi 1 lõiget 3 täiendatakse punktidega 5, 6 ja 7 järgmises sõnastuses:

„5) geneetiliselt muundatud organismide vedude suhtes, mis toimuvad raudteel, maanteel, siseveekogul, merel või õhus;

6) geneetiliselt muundatud põllukultuuri toimetamisel ümber laadimata ühest Euroopa Ühenduse välisest riigist või teisest liikmesriigist läbi Eesti teise Euroopa Ühenduse välisesse riiki või teise liikmesriiki;

7) Euroopa Ühenduse turule lubatud geneetiliselt muundatud põllukultuuri nõuetekohaselt pakendatud seemne või paljundusmaterjali veol.“;

Hinnang: muudatus on asjakohane, kuna sellega likvideeritakse vastuolu direktiivi 2001/18/EÜ art 3 lõikega 2, mille kohaselt ei kohaldata direktiivi GMOde vedude suhtes, mis toimuvad raudteel, maanteel, siseveekogudel, merel või õhus, ent kehtiv GMOVS sellele erandile ei viita. Sellele puudusele on tähelepanu juhitud Saksa ekspertide analüüsis.

5) paragrahvi 1 lõige 5 tunnistatakse kehtetuks;

6) paragrahvi 2 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: muudatused on asjakohased, kuna nendega likvideeritakse vastuolu direktiiviga 2001/18/EÜ, kuivõrd kehtiv GMOVS käsitleb importi eksitavalt kolmanda kategooriana turustamise ja keskkonda viimise kõrval. Muudatuse vajadusele on tähelepanu juhitud Saksa ekspertide analüüsis.

7) paragrahvi 2 täiendatakse lõigetega 6 ja 7 järgmises sõnastuses:

„6) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemine käesoleva seaduse tähenduses on Euroopa Ühenduse turustamisloa alusel geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamine, vedu või ladustamine (edaspidi käitlemine).

(7) *Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitleja võib olla juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja (edaspidi käitleja).“;*

Hinnang: Muudatus on asjakohane, kuna Eelnõuga kavandatakse GMOVS täiendamist geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlemise nõuetega, seetõttu on vajalik defineerida GM põllukultuuri käitlemine ja käitleja.

Samas puudub kehtivas GMOVS-s selline mõiste nagu „Euroopa Ühenduse turustamisluba“, selle asemel kasutatakse mõistet „Euroopa Liidu liikmesriigis antud turustamisluba“ (vt nt GMOVS § 6 lg 3).

Ettepanek: ühtlustada sõnastus EL liikmesriigis väljaantava turustamisloale viitamisel, et mõistete kasutamine seaduses oleks ühtne.

8) paragrahvi 4 lõike 4 punkte 1 ja 2 muudetakse ning lõiget täiendatakse punktiga 3:

„(4) Turustamiseks ei loeta:

- 1) geneetiliselt muundatud mikroorganismide, kaasa arvatud kultuuride kogude kättesaadavaks tegemist toimingutes, mida reguleeritakse nõukogu 23. aprilli 1990. aasta direktiiviga 90/219/EMÜ geneetiliselt muundatud mikroorganismide kasutamise kohta suletud keskkonnas;
- 2) esimeses lõikes nimetatata geneetiliselt muundatud mikroorganismide kättesaadavaks tegemine ainult sellisteks toiminguteks, mille puhul kasutatakse asjakohaseid rangeid isoleerimismeetmeid elanikkonna ja keskkonnaga kokkupuudete piiramiseks ja kaitsuse kõrge taseme tekitamiseks;
- 3) geneetiliselt muundatud organismide kättesaadavaks tegemist kasutamiseks ainult sellisel tahtlikul keskkonda viimisel, mis vastab EL Nõukogu direktiivi 2001/18/EÜ B osas toodud nõuetele.“;

Hinnang: Muudatus on kooskõlas direktiivi 2001/18/EÜ nõuetega (art 2 lg 4).

9) paragrahvi 5 lõiget 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Geenitehnoloogiakomisjoni koosseisu kehtestab Vabariigi Valitsus korraldusega, silmas pidades, et kolm neljandikku geenitehnoloogiakomisjoni liikmetest moodustavad vastavat teaduslikku kraadi omavad tunnustatud teadlased, kes esindavad erinevaid asjaomaseid teadussuundi. Geenitehnoloogiakomisjoni põhimääruse kinnitab Vabariigi Valitsus määrusega. Geenitehnoloogiakomisjoni põhimääruses määratakse komisjoni õigused, kohustused, töökord, otsuste tegemise kord, asjaajamise kord ja tasustamise kord.“;

Hinnang: Geenitehnoloogiakomisjoni koosseis on poliitiline otsustus, mistõttu sellele ei ole võimalik sisulist õiguslikku hinnangut anda.

10) paragrahvi 5 lõiget 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Geenitehnoloogiakomisjoni koosseisu arvatakse:

- 1) kaks liiget keskkonnaministri ettepanekul, kellest vähemalt ühel on asjaomane teaduslik kraad;
- 2) üks liige majandus- ja kommunikatsiooniministri ettepanekul;
- 3) neli liiget põllumajandusministri ettepanekul, kellest vähemalt kabal on asjaomane teaduslik kraad ning kellest üks esindab põllukultuuride kasvatajaid ja üks põllukultuuride töötajaid;
- 4) üks liige sotsiaalministri ettepanekul;
- 5) kaks liiget Tartu Ülikooli rektori ettepanekul;
- 6) üks liige Eesti Põllumajandusülikooli rektori ettepanekul;
- 7) üks liige Tallinna Tehnikaülikooli rektori ettepanekul;

8) kolm liiget Teaduste Akadeemia presidendi ettepanekul;
9) kaks liiget keskkonnaorganisatsioonide ettepanekul, kellest vähemalt ühel on asjaomane teaduslik kraad.“;

Hinnang: vt p 9

11) paragrahvi 6 lõikest 2 kustutatakse sõnad „või importija“;

Hinnang: vt p 6

12) paragrahvi 6 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: muudatuse põhjendusena on Eelnõu seletuskirjas märgitud, et vastastikuse tunnustamise põhimõtetest ja direktiivist lähtuv printsiip ei vaja seaduses täiendavat reguleerimist. Samas lisab antud säte keskkonda viimise lubade menetlusse selgust ning seega oleks otstarbekas see muutmata jätta.

Ettepanek: jätta kavandatud muudatus § 6 lõike 3 osas Eelnõust välja. Juhul, kui § 6 lõike 3 kehtetuks tunnistamist peetakse siiski vajalikuks, tuleb arvestada, et selle kehtetuks tunnistamine muudab ebaselgeks § 6 lõike 4, mis sel juhul tuleks ümber sõnastada või tunnistada samuti kehtetuks.

13) paragrahv 7 lõikesse 1 lisatakse punkt 12 järgmises sõnastuses:

„12) riigilõivu tasumist tõendav dokument.“;

Hinnang: Eelnõu seletuskirjas esitatud selgitustega riigilõivu tasumise regulatsiooni osas tuleb nõustuda.

14) paragrahv 8 lõike 2 punktides 2 ja 3 tunnatakse sisse sõna „võimaliku“:

„2) taotluse läbivaatamise ajal on teatavaks saanud geneetiliselt muundatud organismi või organismide kombinatsiooni keskkonda viimise võimaliku ohtlikkuse uued andmed;
3) pärast loa saamist on teatavaks saanud geneetiliselt muundatud organismi või organismide kombinatsiooni keskkonda viimise võimaliku ohtlikkuse uued andmed.“

Hinnang: muudatus on vajalik, kuna sellega likvideeritakse kehtiva GMOVS vastuolu ettevaatusprintsiibiga.

15) paragrahv 8 lõiget 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud asjaolude ilmnemisel peab loa taotleja või loa omaja:

1) üle vaatama taotluses nimetatud meetmed ja vajaduse korral neid korrigeerima, tehtud korrigeerimised peavad kajastuma ka loas;

2) võima kasutusele inimese tervisekaitse või keskkonna kaitseks vajalikud abinõud vastavalt heale põllumajandus tavale.“;

Hinnang: muudatus GMOVS § 8 lg 5 punktis 1 on asjakohane, tuleb nõustuda Eelnõu seletuskirjas märgituga, et muudatus võimaldab anda ülevaate loas tehtud muudatustest.

Teine kavandatav muudatus on sõnastuselt ebaselge ning selle eesmärk jääb arusaamatuks,

arvestades, et GMOVS ega iseäranis Eelnõu ei määratle, mis on hea põllumajandustava. Ettevaatusprintsüübist lähtuvalt jääb arusaamatuks, miks tuleb püüda kohustust võtta tarvitusele abinõusid inimese tervise kaitseks või keskkonna kaitseks hea põllumajandustavaga.

Ettepanek: jätta § 8 lg 5 punkti 2 osas kavandatud muudatusettepanek Eelnõust välja.

16) paragrahvi 9 lõikes 1 muudetakse sõnastust järgmiselt:

„(1) Keskkonnaministeerium edastab nõuetekohase taotluse geenitehnoloogiakomisjonile ja teavitab sellest taotlejat kirjalikult. Keskkonnaministeerium edastab taotluse kokkuvõtte Euroopa Komisjonile, järgides EL Nõukogu otsuse 2002/813/EÜ nõudeid.“;

Hinnang: Muudatuse põhjus jääb arusaamatuks. Erisus kehtiva GMOVS sõnastusest on ainult selles, et kehtiva sõnastuse kohaselt edastab Keskkonnaministeerium taotluse geenitehnoloogiakomisjonile selle „nõuetekohaseks tunnistamisel“. Ka kavandatava muudatuse kohaselt tuleb taotluse nõuetekohasust ilmselt hinnata, vastasel korral ei ole Keskkonnaministeeriumil võimalik otsustada, kas taotlus geenitehnoloogiakomisjonile saata (ja sellest taotlejat teavitada) või mitte.

Ettepanek: jätta § 9 lõike 1 osas kavandatud muudatusettepanek Eelnõust välja.

17) paragrahvi 9 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: vt p 6

18) paragrahvi 9 lõike 3 punkti 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„5) teavitab kohalikku omavalitsuse organit ja keskkonnateenistust kavandatavast geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimise asukohast.“;

Hinnang: Arvestades, et geenitehnoloogiakomisjon (GTK) on GMOVS ja oma põhimääruse kohaselt pigem nõuandev komisjon, mitte administratiivorgan, jääb kavandatav muudatus arusaamatuks. Samas näeb ka kehtiva GMOVS § 9 lg 3 p 5 ette, et GTK peab teatama taotlusest GMO kavandatava keskkonda viimise koha kohaliku omavalitsuse organile.

Ettepanek: kaaluda võimalust tunnistada GMOVS § 9 lg 3 p 5 kehtetuks (sel juhul tuleks ette näha administratiivorgan, kes vastavat kohustust täidab).

19) paragrahvi 9 lõikes 4 kustutakse esimene lause „Taotluse läbivaatamise eest tasutakse riigilõiv enne taotluse esitamist riigilõivuseaduses sätestatud määra järgi.“;

Hinnang: vt p 13

20) paragrahv 9 lõige 5 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: vt p 13

21) paragrahvi 10 lõiget 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: „(1) Keskkonnaministeerium teatab loa andmise menetluse alustamisest ja loa andmisest ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja

vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes seitsme päeva jooksul taotluse saamisest või loa andmisest arvates loa taotleja kulul.“;

Hinnang: muudatus aitab kaasa avalikkuse teavitamisele ja on seega asjakohane. Kehtivat regulatsiooni, mille puhul teadete avaldamise kohustus on ainult Ametlikes Teadaannetes, ei saa lugeda asjakohaseks, kuna tegemist ei ole avalikkuse teavitamise tõhusa viisiga, mille näeb ette Aarhusi konventsioon.

22) paragrahvi 11 lõikesse 1 ja 2 tuuakse sisse sõnad „60 päeva jooksul“;

Hinnang: muudatus on direktiivi 2001/18/EÜ sätete nõuetekohaseks ülevõtmiseks vajalik, selle vajadusele on tähelepanu juhitud ka Saksa ekspertide analüüsis.

23) paragrahvi 11 lõike 1 punkti 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„2) geneetiliselt muundatud organismi kavandatud keskkonda viimise ohtus ei ole piisavalt tõendatud ning see võib negatiivselt mõjutada ökosüsteemi arengut;“;

Hinnang: muudatus on vajalik, kuna sellega likvideeritakse kehtiva GMOVS vastuolu ettevaatusprintsibiga (kehtiva § 11 lg 1 p 2 kohaselt teeb GTK keskkonnaministrile ettepaneku keelduda loa andmisest, kui GMO keskkonda viimine ei ole kooskõlas GMOVS või selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetega **või on ohtlik** inimese tervisele või keskkonnale).

24) paragrahvi 11 lõike 2 punkte 2 ja 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„2) keelduda loa andmisest, kui geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimine ei ole kooskõlas õigusaktide nõuetega või keskkonda viimise ohtus inimese tervisele või keskkonnale ei ole piisavalt tõendatud;“;

3) anda luba ja seada sellega võimalikku ohtu välistavad täiendavad tingimused, kui taotlus on kooskõlas õigusaktide nõuetega.“;

Hinnang: muudatus on asjakohane, tuleb nõustuda Eelnõu seletuskirjas toodud põhjendustega.

25) paragrahvi 12 lõiget 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Keskkonnaminister annab pärast geenitehnoloogiakomisjoni ettepaneku saamist, kuid mitte hiljem kui 90 päeva jooksul nõuetekohase taotluse esitamisest loa või teatab taotluse esitajale kirjalikult loa andmisest põhjendatud keeldumisest. Loa maksimaalne võimalik kehtivusaeg on 10 aastat.“;

Hinnang: vt p 22

26) paragrahvi 12 lõike 4 punkti 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Keskkonnaminister ei anna luba, kui:

1) geneetiliselt muundatud organismi ohtus inimese tervisele või keskkonnale ei ole piisavalt tõendatud;“;

Hinnang: muudatus on vajalik, kuna sellega likvideeritakse kehtiva GMOVS vastuolu ettevaatusprintsibiga (kehtiva GMOVS § 12 lg 4 p 1 kohaselt ei anna keskkonnaminister luba, kui GMO keskkonda viimine **on ohtlik** inimese tervisele või keskkonnale).

27) paragrahvi 12 lõiget 5 täiendatakse punktiga 6:

„6) loa kehtivusaeg.“;

Hinnang: muudatus on Eelnõu seletuskirjas esitatud põhjendusi arvestades asjakohane ja vajalik.

28) paragrahvi 12 lõiget 7 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(7) Keskkonnaminister peatab ajutiselt loa kehtivuse, kui pärast loa andmist on teatavaks saanud geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimisega seotud võimalikud uued ohud.“;

Hinnang: vt p 26

29) paragrahvi 12 lõike 9 punkti 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„3) geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimise oht inimese tervisele või keskkonnale ei ole piisavalt tõendatud;“;

Hinnang: vt p 26

30) paragrahv 15 lõike 2 punkti 3 tuuakse sisse sõna „võimaliku“:

„3) olemasolu korral uued andmed võimaliku ohu kohta, mida geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimine võib põhjustada inimese tervisele või keskkonnale;“;

Hinnang: vt p 26

31) paragrahvi 15 lõikest 4 kustutakse „aga mitte kauem kui loakehtivuse lõppemiseni.“;

Hinnang: muudatus on vajalik direktiivi 2001/18/EÜ nõuete korrektseks ülevõtmiseks, kuna tuleb nõustuda Eelnõu seletuskirjas esitatud väitega, et kehtiva GMOVS sõnastus ei ole kooskõlas direktiivi artikli 17 lõikega 9.

32) paragrahvi 16 lõikeid 2 ja 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Turustamisloa saamiseks esitab turustamisloa taotleja taotluse Keskkonnaministeeriumile.

(3) Euroopa Liidu liikmesriigis antud turustamisloa alusel turustatud geneetiliselt muundatud organismi või toote Eesti Vabariigis turustamiseks turustamisluba ei ole vaja.“;

Hinnang: muudatused on direktiivi 2001/18/EÜ nõuete korrektseks ülevõtmiseks vajalikud, kuna kehtiv GMOVS piirab loa taotlejate ringi alusetult tootja või importija isikutele, teise muudatuse vajadusele on juhitud tähelepanu Saksa ekspertide analüüsis, milles on põhjendatult viidatud, et keskkonda viimise loa alusel rajatud katsepõld ühes liikmesriigis ei mõjuta vajadust turustamisloa järele direktiivi C-osa tähenduses.

33) paragrahvi 17 lõike 1 punkti 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„1) turustamisloa taotleja nime, tema isiku- või registrikoodi, aadressi ja kontaktandmeid;“;

Hinnang: vt p 32

34) paragrahvi 17 lõike 1 punkt 18 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: muudatus on normitehniliselt vajalik, kuna tuleb nõustuda Eelnõu seletuskirjas toodud põhjendusega, et kehtiva GMOVS § 17 lg 1 p 18 dubleerib § 17 lõike 1 punktis 11 toodut.

35) paragrahvi 17 lõikesse 1 lisatakse punkt 20 järgmises sõnastuses:
„20) riigilõivu tasumist tõendavat dokumenti.“;

Hinnang: vt p 13

36) paragrahvi 17 lõikes 4 asendatakse sõnad „seire andmete“ sõnaga „tulemuste“;

Hinnang: muudatus on kooskõlas direktiivi 2001/18/EÜ art 13 lõikega 2.

37) paragrahvi 18 lõiget 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:
„(1) Keskkonnaministeerium edastab nõuetekohase taotluse geenitehnoloogiakomisjonile ja teavitab sellest taotlejat kirjalikult. Keskkonnaministeerium edastab taotluse kokkuvõtte Euroopa Komisjonile.“;

Hinnang: vt p 16

38) paragrahvi 18 lõiked 2 ja 5 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: vt p 6

39) paragrahvi 18 lõikes 4 kustutakse esimene lause „Taotluse läbivaatamise eest tasutakse riigilõivu enne taotluse esitamist riigilõivuseaduses sätestatud määra järgi.“;

Hinnang: vt p 13

40) paragrahvi 19 lisatakse lõige 2 järgmises sõnastuses:
„(2) Euroopa Komisjon avalikustab §-s 21 ning § 22 lõikes 2 toodud menetlused.“;

Hinnang: säte on deklaratiivne, kuna Euroopa Komisjoni kohustused ei saa tuleneda siseriikliku õiguse sätetest ning erinevalt Eelnõu seletuskirjas märgitust, ei realiseeru isikute õigus osaleda GMO turustamisloa menetluses mitte selle sätte kaudu, vaid direktiivi 2001/18/EÜ sätete kaudu, mis reguleerivad Komisjoni poolt avalikkuse kaasamist.

Ettepanek: jätta § 19 lõike 2 osas kavandatud muudatusettepanek Eelnõust välja.

41) paragrahvi 21 lõikeid 1 ja 2 muudetakse ja lisatakse lõiked 3 ja 4 järgmises sõnastuses:
„(1) Keskkonnaminister annab pärast geenitehnoloogiakomisjoni ettepaneku saamist, kuid mitte hiljem kui 90 päeva jooksul nõuetekohase taotluse saamisest kirjaliku hindamisaruande, millega ta otsustab turustamisloa andmise või andmisest keeldumise.

(2) Hindamisaruande esitatavad nõuded kehtestab keskkonnaminister määrusega.

(3) Kui hindamisaruande kohaselt antakse taotlejale turustamisluba, edastab Keskkonnaministeerium hindamisaruande viivitamata taotlejale ja Euroopa Komisjonile.

(4) Kui hindamisaruande kohaselt keeldutakse taotlejale turustamisloa andmisest, edastab Keskkonnaministeerium hindamisaruande taotlejale ning hiljemalt 15 päeva jooksul taotlejale saatmisest, kuid mitte hiljem kui 105 päeva nõuetekohase taotluse kättesaamisest Euroopa Komisjonile.“;

Hinnang: muudatus on vajalik direktiivi 2001/18/EÜ artikli 14 lõikes 2 sätestatud ajaliste piiride arvestamiseks.

42) paragrahvi 22 lõikeid 2 ja 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Keskkonnaminister annab turustamisloa geneetiliselt muundatud organismi või toote turustamiseks või keeldub turustamisloa andmisest ja teavitab sellest taotlejat pärast hindamisaruande Euroopa Ühenduse võrdlusmenetluse läbimist. Hindamisaruande võrdlusmenetluse käigus kogub Euroopa Komisjon 60 päeva jooksul hindamisaruande esitamisest liikmesriikide ning avalikkuse märkused ja põhjendatud vastuväited, mille alusel otsustab keskkonnaminister 105 päeva jooksul hindamisaruande esitamisest Euroopa Komisjonile turustamisloa andmise või sellest keeldumise. Turustamisloa andmise tähtaja arvestamine peatub ajaks, kui keskkonnaminister on andnud taotlejale tähtaja täiendava teabe esitamiseks.

(3) Kui geneetiliselt muundatud organismi või toote turustamise taotlus on kooskõlas käesoleva seaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetega, annab keskkonnaminister turustamisloa kehtivusega kuni 10 aastat. Keskkonnaminister teavitab liikmesriike ja Euroopa Komisjoni loa andmisest 30 päeva jooksul.“;

Hinnang: muudatus on vajalik direktiivi 2001/18/EÜ nõuete korrektseks ülevõtmiseks vastavalt Eelnõu seletuskirjas esitatud põhjendustele.

43) paragrahvi 22 lõike 4 punkti 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„1) geneetiliselt muundatud organismi või toote turustamise ohtus inimese tervisele või keskkonnale ei ole piisavalt tõendatud;“;

Hinnang: muudatus on vajalik, kuna sellega likvideeritakse kehtiva GMOVS vastuolu ettevaatusprintsibiiga (kehtiva GMOVS § 22 lg 4 p 1 kohaselt ei anna keskkonnaminister luba, kui GMO turustamine on **ohtlik** inimese tervisele või keskkonnale).

44) paragrahv 22 lõike 5 punktis 3 asendatakse sõnad „tootja ja turustaja nimed“ sõnadega „loa taotleja nimi“;

Hinnang: vt p 32

45) paragrahv 22 lõikesse 5 lisatakse punkt 8 järgmises sõnastuses:

„8) toote märgistamisnõuded.“;

Hinnang: muudatus on asjakohane, tuleb nõustuda Eelnõu seletuskirjas märgituga, et muudatus võimaldab viia turustatava toote märgistamise nõuded kooskõlla direktiivi art 19 punktis 3 toodud nõuetega.

46) paragrahv 24 lõike 1 esimest lauset täiendatakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„1) Toode tohib turustada vastavalt turustamisloa nõuetele pakendatult ja märgistatult.“;

Hinnang: kuna märgistamise ja jälgitavuse nõuded on kehtestatud EL määruses 1831/2003, mis on otsekohalduv, ja kuna EL määruste sätete kopeerimine Eesti siseriiklikus õiguses on

keelatud², siis on õigustatud § 24 lõike 1 piiramine nõudeni, et pakendamine ja märgistamine peavad vastama loa tingimustele.

47) paragrahv 24 lõiget 2 muudetakse ja täiendatakse punktiga 1 ning parandatakse punktide numeratsiooni järgmiselt:

„Toote pakendil olev märgistus peab sisaldama vähemalt järgmist teavet:

- 1) toote kaubanimi;*
- 2) teksti „Toode sisaldab geneetiliselt muundatud organisme“;*
- 3) tootes oleva geneetiliselt muundatud organismi nimetust;*
- 4) toote turustamise eest vastutava isiku nime ja aadressi;*
- 5) viidet täiendava teabe saamise võimaluste kohta.“;*

Hinnang: Muudatus on põhjendatud direktiivi 2001/18/EÜ nõuete korrektse ülevõtmise huvides.

48) paragrahvi 24 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks;

Hinnang: muudatuse põhjus jääb arusaamatuks. Eelnõu seletuskirjas on toodud põhjenduseks, et turustaja ei pea oma toodetele märkima täiendavaid andmeid lisaks direktiivis toodud märgistamisnõuetele, ent GMOVS § 24 lg 3 ei sätesta täiendavate andmete esitamise kohustust, vaid kohustuse, et GMO sisaldus tootes peab olema märgitud pakendile või saatedokumendile ka pärast toote töötlemist või sellest uue toote valmistamist. Kehtiv regulatsioon on kooskõlas määruse 1830/2003 nõuetega, mille kohaselt kohaldatakse määruuses sätestatud märgistamise nõudeid kõikidel turuleviimise etappidel ühenduse õigusaktide kohaselt turuleviidud toiduainete suhtes, mis on toodetud GMOdest, või ühenduse õigusaktide kohaselt turuleviidud toiduainete suhtes, mis on toodetud GMOdest. Kuna määruse nõudeid ei pea siseriiklikku õigusse üle võtma, on § 24 lõike 3 kehtetuks tunnistamine küll õigustatud, ent Eelnõu seletuskirjas tuleks selle kohta esitada asjakohane põhjendus.

49) paragrahvi 24 lisatakse lõige 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Toodetele, mille puhul ei saa välistada EL-s heakskiidetud geneetiliselt muundatud organismide juhuslikke või tehniliselt vältimatuid jälgi, võib kehtestada alammäära, millest väiksemate väärtuste puhul kõnealuseid tooteid ei märgistata. Euroopa Komisjon määrab alammäärad võttes arvesse EL Nõukogu otsuse nr 1999/468/EÜ sätestatut.

Hinnang: Kavandatav muudatus ei ole korrektne, kuna sellega püütakse sisuliselt anda Euroopa Komisjonile volitusnorm GMO-sisalduse alammäärade kehtestamiseks, mis ei peaks olema siseriikliku õiguse ülesanne ega ole kindlasti siseriikliku seadusandja pädevuses.

Ettepanek: jätta § 24 lõike 4 osas kavandatud muudatusettepanek Eelnõust välja või sõnastada see ümber järgmiselt: *„Toodete puhul, mis võivad sisaldada juhuslikult või tehniliselt vältimatult GMO-de jälgi, ei kehti märgistamise kohustus, kui GMO-sisaldus nendes toodetes on väiksem kui Euroopa Komisjoni poolt EL Nõukogu otsuse nr 1999/468/EÜ alusel sellistele toodetele kehtestatud alammäär.“*

² J. Laffranque. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. Tallinn, 2006; lk 271

50) paragrahvi 25 lõikesse 1 lisatakse lause „Keskkonnaminister teavitab sellele lõikele tuginevatest tegevustest, sealhulgas teabest, mis võib tingida turustamisloa muutmise või kehtetuse tunnistamise, liikmesriike ja Euroopa Komisjoni.“;

Hinnang: muudatus on vajalik direktiivi 2001/18/EÜ nõuete (art 23) korrektseks ülevõtmiseks.

51) seadust täiendatakse peatükiga 3¹ järgmises sõnastuses:

„3¹. peatükk

GENEETILISELT MUUNDATUD PÕLLUKULTUURI KÄITLEMINE

§ 28¹. Nõuded koolitusele

(1) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitleja peab olema läbinud geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise koolituse ja tal peab olema koolituse läbimist tõendav tunnistus.

(2) Koolituse läbimist tõendav tunnistus kehtib 5 aastat.

(3) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise koolituse korraldamise korra, nõuded koolitusasutusele, koolituse programmi, koolituse läbimist tõendava tunnistuse saamiseks esitatavad nõuded, tunnistuse andmise korra, tunnistuse sisu- ja vorminõuded ning nõuded täienduskoolituse sageduse kohta kehtestab põllumajandusminister määrusega.

§ 28². Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemine

(1) Käitleja käitleb geneetiliselt muundatud põllukultuuri vajaliku hoolsusega, et vältida geneetilist segunemist geneetiliselt muundamata põllukultuuriga ja selle tagajärjel võimaliku kahju tekkimist.

(2) Käidelda tohib isik, kes on kantud geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate registrisse.

(3) Enne käitlemise alustamist määrab käitleja oma ettevõttes nõuetekohase käitlemise eest vastutava isiku. Vastutajaks tohib määrata ainult koolituse läbinud töötajat.

(4) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemisel järgitakse:

- 1) kasvatusvahemaa nõuet,*
- 2) kasvatamise ajavahemiku nõuet,*
- 3) veonõudeid,*
- 4) ladustamise nõudeid,*
- 5) geneetiliselt muundatud eelkultuurist tärnanud taimede eemaldamise nõuet järelkultuuri põllult,*
- 6) tootmisel kasutatavate seadmete ja tehnika puhastamise nõuet,*
- 7) muid asjakohaseid nõudeid.*

(5) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise nõuded kehtestab põllumajandusminister.

§ 28³. Geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate register

(1) Geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate register (edaspidi register) on Vabariigi Valitsuse poolt põllumajandusministri ettepanekul asutatud riiklik register, kus töödeldakse andmeid geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate ning nende tegerusvaldkondade kohta eesmärgiga pidada nende üle arvestust ning tagada tõhus järelevalve. Registri pidamise põhimääruse kinnitab Vabariigi Valitsus.

(2) Registri vastutav töötleja on Põllumajandusministeerium ning volitatud töötleja Taimetoodangu Inspeksioon.

(3) Registrisse kantud andmete õigsuse eest vastutab käitleja. Registrikande tegemise aluseks olnud andmete muutumisest teatab käitleja volitatud töötlejale kirjalikult kümne tööpäeva jooksul arvates andmete muutumise päevast.

(4) Registrisse kantud andmed on avalikud, välja arvatud delikaatsed isikuandmed.

(5) Taimetoodangu Inspeksioon kannab geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise koolitust tõendava tunnistuse ja asjakohase taotluse esitamise korral käitleja andmed registrisse. Juriidilisest isikust käitleja puhul tuleb registrisse kanda ka käitleja koolituse läbinud töötajate isikuandmed.

(6) Taimetoodangu Inspeksioon võib käitleja registrist välja arvata, kui käitleja on käesoleva seaduse sätete jämeda või korduva rikkumise tulemusena põhjustanud geneetiliselt muundatud materjali levimise või on esile kutsunud sellise ohu.

(7) Käitlemise alustamiseks geneetiliselt muundatud põllukultuuride asukohtade ja käitlejate registrisse kandmiseks esitatava taotluse sisu- ja vorminõuded, taotluse menetlemise korra ning taotlusele lisatavate dokumentide loetelu kehtestab põllumajandusminister.

§ 28⁴. Teavitamine

(1) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatada sooviv isik teavitab kirjalikult teavitusvahemaa piiresse jääva naaberpõllu valdajat geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamise kavatsusest.

(2) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatada sooviv isik, kelle põld jääb lähemale naaberpõllust, kui on kehtestatud kasvatusvahemaa ja kui naaberpõllu valdaja kavatseb kasvatusvahemaa piires kasvatada samast liigist geneetiliselt muundamata põllukultuuri, tohib alustada geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamist ainult poolte vahel kirjaliku kokkuleppe saavutamise korral. Kasvatusvahemaa on vahemaa geneetiliselt muundatud põllukultuuri põllu servast sama botaanilist liiki geneetiliselt muundamata põllukultuuri põllu servani.

(3) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamisest naabrite teavitamiseks esitatava teatise sisu- ja vorminõuded, teavitusvahemaa ning teatisele lisatavate dokumentide loetelu kehtestab põllumajandusminister.

(4) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatada sooviv isik on kohustatud teatama igal aastal

hiljemalt kolm kuud enne geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamise alustamist registripidajale järgmised andmed:

- 1) geneetiliselt muundatud põllukultuuri põllu asend, põllunumber ja koordinaadid,
- 2) geneetiliselt muundatud põllukultuuri põllu suurus,
- 3) geneetiliselt muundatud põllukultuuri liik ja sort ning ainuomane kood,
- 4) geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamise aeg.

(5) Isik, kelle maa-aladel on kasvatatud geneetiliselt muundatud põllukultuuri, teavitab maa-ala müügi, rentimise või muul viisil ülemineku korral nimetatud maa-ala omandajat enne omandamist või valduse üleminekut kirjalikult geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamise kohta vastavalt käesoleva seaduse § 28² lõikes 3 punktides 2 ja 5 sätestatud nõuetele.

(6) Kui mesila omanik on enne geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitlemise algust kirjalikult teavitanud käitlejat mesila olemasolust või sellest on teavitatud taimekaitseseaduse § 78 lõike 5 alusel, siis geneetiliselt muundatud põllukultuuride käitleja teavitab kirjalikult mesila omanikku, kelle mesipuud asuvad kuni nelja kilomeetri kaugusel põllust, kus geneetiliselt muundatud põllukultuure kavatsetakse kasvatada.

(7) Geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatada sooviv isik, kelle põld jääb lähemale mesilast kui neli kilomeetrit tohib alustada geneetiliselt muundatud põllukultuuri kasvatamist ainult poolte vahel kirjaliku kokkuleppe saavutamise korral. “

Hinnang: Nn koosseksisteerimise meetmete valik on poliitiline otsustus. Meie hinnangul on pakutud meetmed EL õigusnormidega kooskõlas.

52) paragrahvi 29 lõike 4 punkti 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„3) keskkonnamisriski hindamise teave.“;

Hinnang: muudatus on vajalik direktiivi 2001/18/EÜ nõuete korrektseks ülevõtmiseks.

53) paragrahvi 29 lisatakse lõiked 5 ja 6 järgmises sõnastuses:

„(5) Andmeid väljastatud tunnistuste ja nende väljastamise aluseks olnud dokumentide kohta säilitab järelevalveasutus kakskümmend aastat geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemiseks taotluse esitamise päevast arvates.

(6) Käitleja peab käitlemise nõuete täitmise üle täpset arvestust. Käitlemisega ja sellest teavitamisega seotud dokumente säilitatakse vähemalt kakskümmend aastat.“;

Hinnang: Vt p 52

54) paragrahvi 31 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Järelevalvet käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise, samuti teistes Euroopa Liidu liikmesriikides väljastatud geneetiliselt muundatud organismide turustamislubade tingimuste täitmise üle teostatakse keskkonnajärelevalve seaduses (RT I 2001, 56, 337; 2002, 61, 375; 99, 579; 110, 653; 2003, 88, 591) sätestatud korras, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõigetes 2–6 sätestatud juhtudel.

Hinnang: muudatus on vajalik, andmaks Eesti järelevalveasutustele pädevuse EL liikmesriigis antud turustamislubade nõuete järgimise üle järelevalve teostamiseks. GMOVS kohaselt ei ole EL liikmesriigis antud turustamisloa alusel turustatud või keskkonda viidud GMO või toote Eesti Vabariigis turustamiseks luba vaja (GMOVS § 16 lg 3) ent õigusaktides ei ole järelevalveasutustele antud pädevust teostada järelevalvet selliste turustamislubade tingimuste täitmise üle, mis on välja antud Euroopa Liidus (mitte Eestis). GMOVS § 31 lg 1 määratleb järelevalvepädevusena „järelevalve käesoleva seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle”, ent EL-s GMOde turustamise lubade väljaandmine ei ole GMOVS sätetega reguleeritud.

55) paragrahvi 31 lisatakse lõige 7 järgmises sõnastuses:

„(7) Käitlemise nõuete täitmise üle teostab järelevalvet Taimetoodangu Inspeksioon.“;

Hinnang: tegemist on otsustusega asjakohase järelevalveorgani üle, mis on otstarbekuse küsimus.

Siiski tuleb silmas pidada, et Taimetoodangu Inspeksiooni (TTI) põhimääruse §-s 6 kehtestatud tegevusvaldkond võib olla liiga kitsas, et hõlmata GMO-de käitlemise nõuete kontrolli. TTI tegevusvaldkonnaks on põhimääruse kohaselt: taimetervise kontroll tollipiiril ja vabariigi territooriumil, seemnete ja taimse paljundusmaterjali sertifitseerimine ja kontroll, sortide registreerimine ja sordikaitse, riiklik järelevalve väetiste, taimekaitsevahendite ja aiandustoodete nõuetekohasuse ning mahepõllumajandussaaduste tootmise üle. Juhul, kui TTI jääb järelevalveasutuseks käitlemise nõuete täitmise üle, tuleks ilmselt täiendada TTI põhimäärust.

56) seadust täiendatakse paragrahviga 31¹ järgmises sõnastuses:

„§ 31¹. Vastutus

(1) Käitleja vastutab geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemisega tekitatud kahju eest.

(2) Kui üksikjuhtumi faktiliste asjaolude põhjal selgub, et kahju põhjustajaks võis olla mitu naabrit ning ei ole võimalik kindlaks teha, kes neist oma tegevusega kahju põhjustas, vastutavad kahju hüvitamise eest võlaõigusseaduse alusel kõik naabrid solidaarselt.“

Hinnang: pakutud muudatus on vastutuse regulatsiooni kehtestamiseks vajalik, iseküsimus on regulatsiooni piisavus vastutuse realiseerumiseks (ent see on jällegi õiguspoliitiline küsimus).

57) paragrahvi 32 pealkirja lisatakse sõna “kõrvaldamine”:

„§ 32. Kahju kõrvaldamine ja hüvitamine“;

Hinnang: muudatus on asjakohane ja selguse mõttes vajalik, kuna GMOVS § 32 reguleerib ka kahju kõrvaldamata jätmise õiguslikke tagajärgi.

58) paragrahvi 32 lõiget 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Geneetiliselt muundatud organismi ebaseadusliku keskkonda viimisega, geneetiliselt muundatud organismi või toote ebaseadusliku turustamisega, teavitamise kohustuse täitmata jätmise või geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise nõuete rikkumisega põhjustatud kahju hüvitatakse

võlaõigusseaduses sätestatud korras.“;

Hinnang: kuna Eelnõuga lisatakse GMOVS-sse käitlemise nõuded, on muudatus vajalik.

59) *paragrahvi 32 lõikes 2 asendatakse sõna „keskkonnareostust“ sõnaga „keskkonnakahju“;*

Hinnang: Muudatus on keskkonnavastutuse seaduse terminoloogiat arvestades vajalik.

60) *paragrahvi 32 lõikes 3 asendatakse sõna „keskkonnareostuse“ sõnaga „keskkonnakahju“ ja sõna „reostuse“ sõnaga „kahju“;*

Hinnang: vt p 59

61) *paragrahvi 33 pealkirja täiendatakse sõnade „käitlemise nõuete rikkumine“ sisse toomisega:*

„§ 33. Geneetiliselt muundatud organismi keskkonda viimise, turustamise ja käitlemise nõuete rikkumine“;

Hinnang: muudatus on vajalik, arvestades, et Eelnõuga kehtestatakse GMOVS-s GMODE käitlemise nõuded, seega on vajalik ka nende rikkumisega seotud vastutuse regulatsioon.

62) *paragrahvi 33 lõiget 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:*

„(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, – karistatakse rahatrahviga kuni 500 000 krooni.“;

Hinnang: Trahvimäärade tõstmine on õiguspoliitiline küsimus.